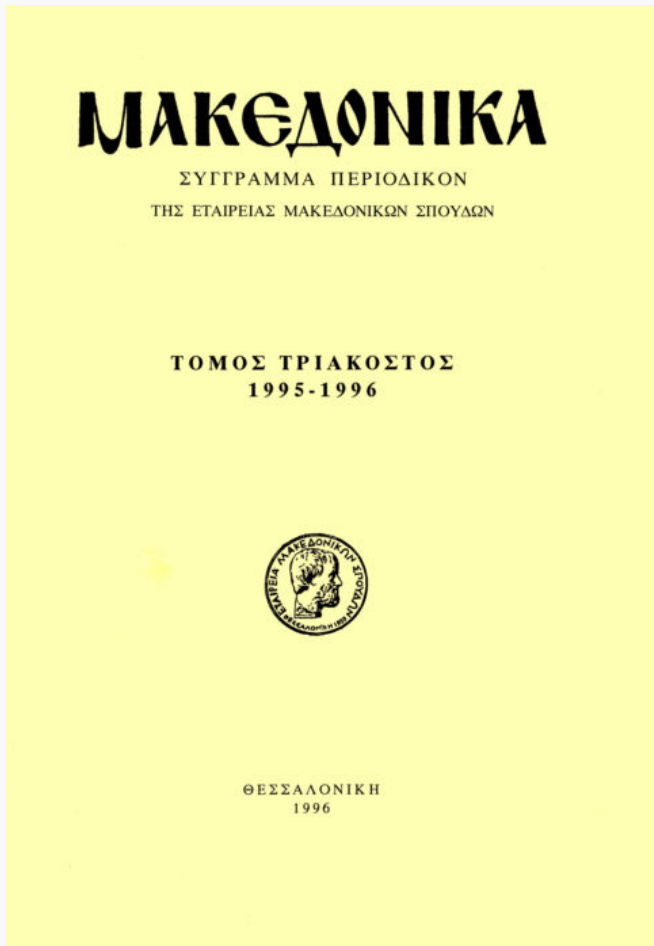

Μακεδονικά

Τόμ. 30, Αρ. 1 (1996)

Δέσποινα-Ειρήνη Τσούρκα-Παπαστάθη, Η
Ελληνική εμπορική κομπανία του Σιμπίου
Τρανσυλβανίας 1636-1848, Οργάνωση και δίκαιο

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.253](https://doi.org/10.12681/makedonika.253)

Copyright © 2014, Αθ. Ε. Καραθανάσης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (1996). Δέσποινα-Ειρήνη Τσούρκα-Παπαστάθη, Η Ελληνική εμπορική κομπανία του Σιμπίου Τρανσυλβανίας 1636-1848, Οργάνωση και δίκαιο. *Μακεδονικά*, 30(1), 345-349.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.253>

Δέσποινα-Ειρήνη Τσούρα-Παπαστάθη, *Ἡ Ἑλληνική Ἐμπορική Κομπανία τοῦ Σιμπίου Τρανσυλβανίας 1636-1848, Ὁργάνωση καὶ δίκαιο*, ἐκδ. ΙΜΧΑ, ἀριθ. 246, Θεσσαλονίκη 1994, σσ. 446.

Μέ τὴν ἐργασία τῆς αὐτῆς, πού εἶναι καὶ διδακτορική διατριβή τῆς, ἡ κ. Δέσποινα-Εἰρήνη Τσούρα-Παπαστάθη ἀναζητεῖ τὸ ἱστορικό, πολιτικό, οἰκονομικό καὶ νομικό πλαίσιο τῆς ἐμπορικῆς Κομπανίας τοῦ Sibiu, ἀλλὰ καὶ τίς ποικίλες νομικές δομές τῆς Κομπανίας. Τὸ ἔργο διακρίνεται σέ δύο μέρη: τὸ ἱστορικό καὶ θεσμικό πλαίσιο (α) καὶ ἡ ὀργάνωση καὶ λειτουργία τῆς Κομπανίας (β).

Στὸ πρῶτο κεφάλαιο ὑπὸ τὸν τίτλο *Ἱστορική Ἐπισκόπηση* παρουσιάζεται ἡ αὐτόνομη ἡγεμονία τῆς Τρανσυλβανίας (1541-1699), οἱ σταθμοὶ πού σημάδεψαν τὴν πορεία τῆς χώρας αὐτῆς, τὴν πληθυσμακὴ φυσιογνωμία τῆς, τὴν διοίκησή τῆς, τὴν πολιτικὴ καὶ δικαστικὴ δομὴ, τὴν οἰκονομικὴ διάρθρωση καὶ φυσικὰ τὴν παρουσία Ἑλλήνων στὴν Τρανσυλβανία τὸν 17ο αἰ. Οἱ Ἕλληνες ἀσχολοῦνταν μὲ τὸ ἐμπόριο εἰσάγοντες στίς ρουμανικές ἡγεμονίες ἀπὸ τὴν Ἀνατολή καὶ τὴν Βενετία μεταχαρικὰ, ἀλίπαστα, ξηροὺς καρπούς πού στὴν συνέχεια διοχέτευαν στὴν Οὐγγαρία, τὴν Πολωνία, τὴν Βιέννη, τὴν Σλοβακία. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας Γεώργιος Ράκοτσι Α΄ μὲ Πρόνομιο τοῦ 1636 παρεχώρησε στοὺς Ἕλληνες ἐμπόρους τὴν δυνατότητα γιὰ τὴν συσσωματώσή τους, ἀφοῦ οἱ δραστηριότητές τους διευκόλυναν τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς Τρανσυλβανίας.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Τρανσυλβανίας, καὶ φυσικὰ τοῦ Sibiu, προέρχονταν ἀπὸ τὸ Ἀλβανιτοχώρι τοῦ Μ. Τυρνόβου, τὴν Φιλιππούπολη, τὸ Μελένικο, τὴν Κοζάνη, τίς Σέρρες, τὸ Μοναστήρι, τὴν Μοσχόπολη, τὰ Γιάννενα, τὸν Πόντο, τὴν Μ. Ἀσία καὶ τὴν Θεσσαλία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ Σεμλίνο, τὸ Βουκουρέστι, τὴν Κραϊόβα. Δύο βασικές αἰτίες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Κομπανίας τοῦ Sibiu ἦταν ἡ παραχώρηση ἀπὸ τὸν Γ. Ράκοτσι τοῦ *ius commercium* (δίκαιον τοῦ ἐμπορεύεσθαι) καὶ τὸ *ius iudicandi* (τὸ δικαίωμα δηλ. νὰ ἐκδικάζονται οἱ διαφορές τῶν μελῶν τῆς Κομπανίας ἀπὸ δικὸν τους δικαστήριον). Ἔτσι, σημειώνει ἡ συγγρ., τὸ Πρόνομιο τοῦ 1636 δημιούργησε τὴν πρώτη ἐθνικὴ-οἰκονομικὴ συσσωματώση κατὰ τὴν Τουρκοκρατία, ἀφοῦ ἀποκρυσταλλώνεται ἡ ἔννοια τῆς κοινότητος (*Communitas*) μὲ χαρακτηριστὰ οἰκονομικά.

Στὴν συνέχεια ἡ συγγρ. ἀσχολεῖται μὲ τὴν Τρανσυλβανία ὑπὸ τὴν αὐστριακὴν κυριαρχία στὴν ὁποία βρέθηκε κατὰ τίς δύο τελευταῖες δεκαετίες τοῦ 17ου αἰ. πού παγιώθηκε μὲ τὸ Πρόνομιό τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου Α΄ πού ἀναγνώριζε τὴν πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ αὐτονομία τῆς μὲ τὸν Σουλτάνο νὰ ἐπικυρώνει μόνον τὴν ἐλλογὴ τοῦ ἡγεμόνα. Τὸ πολιτικὸ ὄργανο τῆς ἡγεμονίας, ἡ Δίαίτα, περιορίσθηκε μετὰ τὸ 1693 στὴν ἄσκηση ἐξουσιῶν προσδιοριζομένων ἀπὸ τὴν Βιέννη, ἐνῶ ὁ κυβερνήτης ἦταν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορα στὴν ἡγεμονία μὲ κυριότατο ὄργανο τὴν Αὐλικὴ Καγκελαρία τῆς Τρανσυλβανίας πού ἔδρευε στὴν Βιέννη καὶ εἶχε ἰδρυθεῖ τὸ 1694· ἡ διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ ἀυτοτέλεια εἶχε καὶ αὐτὴ περιορισθεῖ, ἐνῶ αὐξήθηκε ἡ ἐπιρροή τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ καὶ τῆς Οὐνίας. Ὅσο γιὰ τίς οἰκονομικές συνθήκες, μὲ τὴν νέα πολιτικὴ μορφή τῆς, αὐτές εὐνόησαν τὸ ἐμπόριο μετὰ τίς αὐτροτουρκικές συμφωνίες πού ἔδωσαν δυνατότητες ἀναπτύξεως στὸ αὐστριακὸ

έμποριο και στις δραστηριότητες των Ελλήνων και άλλων μη Αυστριακών εμπόρων (Έβραίων, Αρμενίων, Σέρβων, Βουλγάρων). Παράλληλως, οι Έλληνες έμποροι Όθωμανοί υπήκοοι μετέφεραν τις οικογένειές τους στην Τρανσυλβανία και ζήτησαν την αυστριακή υπηκοότητα. Κατά τον 18ο αιώνα οι Έλληνες της Τρανσυλβανίας ανέπτυξαν το εξωτερικό και διαμετακομιστικό εμπόριο εκμεταλλευόμενοι και το *Προνομιακό Δίπλωμα* του αυτοκράτορος Λεοπόλδου του Α΄ της 12ης Σεπτ. 1701· το Πρόνομιό αυτό συνέβαλε στην προστασία των ελληνικών εμπορικών Κομπανιών με την αναγνώριση των δικαστικών προνομίων τους και μία ποικιλία φορολογικών διευκολύνσεων, που δεν άφοροῦσαν όμως τους μη συσσωματούμενους Έλληνες εμπόρους. Υπό την προοπτική αυτήν οι Έλληνες, μοιλονότι ζούσαν σε ένα ξένο περιβάλλον και πολλοί από αυτούς είχαν παντρευτεί ρουμάνες ή ουγγαρέζες, κράτησαν την ορθόδοξη πίστη τους, ίδρυσαν ναό, αλλά, δυστυχώς, παραλλήλως εμφανίστηκαν και πολλές διαμάχες μεταξύ των Ελλήνων, προνομιοῦχων και μη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ή συγγρ. παρουσιάζει το άρχαϊκό χειρόγραφο ὕλικό, που σώζεται στο Τμήμα Χειρογράφων της Βιβλιοθήκης της Ρουμανικής Ακαδημίας (BAR) και που άφορα στην ελληνική εμπορική Κομπανία του Sibiu. Το ὕλικό καλύπτει μία εύρεια χρονική περιοχή από τα μέσα του 17ου ως τα μέσα του 19ου αιώνα· με ένα λόγο δηλ. καλύπτει την ιστορική πορεία της με τά θεσπίσματα των γενικών συνελεύσεων, τά πρακτικά και τις αποφάσεις των Δικαστηρίων της (κριτηρίων), τά σχετικά με την έγκλογή των προσώπων και των δώδεκα «πολιτάφρων», τους λογαριασμούς για την κατανομή των φόρων, τά προνομιακά διπλώματα, την άλληλογραφία τους κ.τ.λ. Σημειωτέον ότι, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, όλα τά έγγραφα είναι γραμμένα στην ελληνική. Ακολουθεί ή περιγραφή των όκτω ελληνικών κωδικών με τό περιεχόμενο, τους γραφείς (Πάνο Ιωάννου, Πάλο Θεοδώρου, Ιω. Αδάμη, Θωμά Βελλερά, Παλαιολόγη Δημητρίου, Γεώργιο Μάρκου, Έλευθέρη Αγγέλου, Στάμο Κώστα, Γιάννη Μαυρουδή), καθώς και των λατινικών κωδικών (τριών τόν αριθμόν). Έδώ εξετάζονται και τά συναφή κωδικολογικά προβλήματα.

Τό τρίτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στο Πρόνομιό καθεστώς της Κομπανίας, που εξασφαλιζόταν από τό λεγόμενο εξαιρετικό δίκαιο (*ius singulare*) και πού έδινε, σε τελική άνάλυση, την δυνατότητα ανάπτυξεως εμπορικών δραστηριοτήτων στα μέλη της Κομπανίας με μία σειρά άπαλλαγών και διευκολύνσεων όπως ήταν ή άδεια άσκήσεως χονδρικού και λιανικού εμπορίου, ή διατήρηση καταστημάτων, ή άπαγόρευση έκβιαστικής εισπράξεως ύπερόργων τελών στις έμποροπανηγύρεις, ή άπαλλαγή από στρατιωτικές άγγραφεές, ή προστασία των μελών από τις τοπικές άρχές κ.τ.λ. Η κ. Κομπανία-Ειρήνη Τσουόγκα-Παταστάθη άσχολεϊται άκόμη με την αυτοδιοίκηση της Κομπανίας, όπου αναλύεται τό Πρόνομιό του Ράκοτσι του 1636 για τους Έλληνες εμπόρους της Τρανσυλβανίας πού, ως έλέχθη, θέσπιζε την διοικητική και δικαστική αυτοτελείά τους, του Λεοπόλδου Α΄ της 12 Σεπτ. 1701, της αυτοκράτειρας Μαρίας-Θηρεσίας (1772, 1777). Ακολουθώς ή συγγρ. άσχολεϊται με την δικαστική αυτονομία της Κομπανίας (*ius iudicandi*) με την καθιέρωση ενός βαθμού δικαιοδοσίας του προεστοῦ, αλλά και την άπαγόρευση εφέσεως σε άνώτατα έγχώρια δικαστήρια· τό Πρόνομιό του Λεοπόλδου Α΄ του 1701 καθόριζε την καθ' ὕλην άρμοδιότητα του προεστοῦ-κριτοῦ και των όρκωτων παρέδρων πού συγκροτοῦσαν τό κριτήριο της Κομπανίας του Sibiu. Τά ίδια προέβλεπε και Πράξη του Βασιλικού Θεσαυροφύλακα (ύπουργοῦ Οικονομικῶν) της Τρανσυλβανίας. Όσο για τό Πρόνομιό του 1777, αυτό, άνάμεσα στα άλλα, προέβλεπε την δικαιοδοσία του κριτηρίου της Κομπανίας με εξαιρέσεις πού άφοροῦσαν συμβιβασμό πιστωτών, συναλλαγματικές, έγκληματικές

αγωγές. Γενικώς, κατά την συγγρ., τό Προνόμιο του 1777 μείωσε σημαντικά τήν δικαστική δικαιοδοσία τής Κομπανίας σέ σχέση μέ αυτό του 1701 μέ τήν κατάργηση τής εκδικάσεως σέ πρώτο και τελευταίο βαθμό όλων τών έμπορικών υπόθεσεων, τήν άφαιρέση από τό κριτήριο τής άρμοδιότητας νά εκδικάζει διαφορές από συναλλαγματικές, τήν παύση τής λειτουργίας αυτόνομης διαδικασίας δημιουργίας και εφαρμογής κανόνων δικαίου, άρμοδιότητες που μεταβιβάζονταν στήν αναγκαστική εφαρμογή θεσμών του άστροιακού και του σαξονικού δικαίου.

Τό Δεύτερο Μέρος του βιβλίου τής κ. Δέσποινας-Ειρήνης Τσούγκα-Παταστάθη τιτλοφορείται *Η Οργάνωση και Λειτουργία τής Κομπανίας*. Έδώ εξετάζονται άρχικά οί Πηγές του Δικαίου μέ κυρίαρχο όργανο τό Κριτήριο που κάλυπτε τά κενά τών άλλων πηγών του δικαίου· έν όλίγοις, τό Κριτήριο άπεφάσιζε μέ βάση τούς γραπτούς νόμους (θεσπίσματα) τής Κομπανίας, τά έθιμα που είχαν αναγνωρισθεί, και τήν νομοθεσία τής Τρανσυλβανίας· εφαρμοζόταν, ώσαύτως, και ή άρχή «κατά τό εύλογον και δίκαιον» σέ περίπτωση που δέν παρεχόταν ίκανοποιητική λύση διαφορών από τό Κριτήριο. Οί όροι «δέσημον», Νόμος τών Πραγματευτών, Νομοθεσία, Δικαιώματα, Νόμου Κεφάλαια εξετάζονται, στήν συνέχεια, από τήν συγγραφέα υπό τήν άποψη τής ίστορίας του δικαίου στήν λειτουργία τής Κομπανίας (τυπολογία, διάρκεια, κατάργηση, τροποποίηση, ανανέωση). Από τήν συγγραφέα γίνεται εκτενής αναφορά στο έθιμικό δίκαιο και στήν εφαρμογή του από τήν Κομπανία, στίς έμπορικές συναλλαγές τών μελών τής, στο ιδιωτικό και στο ποινικό δίκαιο, καθώς και στίς συναρπαστικές ιδιομορφίες του κατά τήν εφαρμογή του στίς σχέσεις εργασίας-μαθητείας, κληρονομικής διαδοχής, επιτροπείας όρφανών κ.τ.λ. Οί άποφάσεις του Κριτηρίου και ή Δικονομική πρακτική άπασχολούν επίσης τήν κ. Δέσποινα-Ειρήνη Τσούγκα-Παταστάθη που έπισημαίνει τήν ύποχρέωση *Κριτών και Ωμοσμένων* νά κρινουν κατά συνείδηση και έλευθερα μέ βάση τά θεσπίσματα, τά έθιμα, τήν νομοθεσία τής Τρανσυλβανίας ή και ακόμη «κατά τό εύλογον και δίκαιον»· έπισημαίνει, ακόμη, ή συγγρ. τό έθιμικό δίκαιο (*ius receptum, consuetudo*) που δημιούργησε ή συνεχής και ομοιόμορφη πρακτική του Κριτηρίου. Κατά τά άλλα σέ ό,τι άφορά τήν Ίεραρχία τών πηγών του δικαίου τής Κομπανίας διαπιστώνεται ό πλήρης σεβασμός του Κριτηρίου προς τίς αναφερόμενες πηγές του δικαίου τής.

Σέ ό,τι άφορά τούς θεσμούς ή συγγρ. εξετάζει άρχικώς τήν *ιδιότητα του πραγματευτοϋ* (που έπρεπε νά έχει μαθητεύσει προηγουμένως, και γιά τήν άπόκτηση τής ιδιότητας αυτής άπεφάσιζε ό προεστός, ή νά άσκούσε τό έπάγγελμα πριν έλθει στήν Τρανσυλβανία)· εξετάζει επίσης τόν *θεσμό τής μαθητείας*, τά χαρακτηριστικά του «ξένου πραγματευτοϋ», άλλα και τής ιδιότητας του πραγματευτοϋ που του έξηφάλιζαν δυνατότητες ανάπτυξεως έμπορικής δραστηριότητας.

Όσο γιά τήν *νομική φύση τής Κομπανίας* που προσδιοριζόταν από τόν δυνητικό, και όχι ύποχρεωτικό, χαρακτήρα εντάξεως μέλους στήν Κομπανία, τήν ιδιότητα τής ως Ν.Π.Ι.Δ., τήν φύση τής ως επαγγελματικού σωματείου και όχι έμπορικής εταιρείας κατά τόν τύπο τών έμπορικών εταιρειών τής Δ. Ευρώπης του 16ου-18ου αϊ.

Άκολουθώς εξετάζονται οί θεσμοί του ιδιωτικού δικαίου τής Κομπανίας που ήσαν, μέ έλαφρές παρεκκλίσεις, όμοιοι μέ εκείνες του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου· τό ιδιωτικό δίκαιο που έφηρμοζε ή Κομπανία είχε όρισμένα ένδιαφέροντα χαρακτηριστικά, άφου ήταν: άγροφο, δημόδες βυζαντινορωμαϊκό μέ όρισμένες δυτικές επιδράσεις, έθιμικό μέ βασική άρχή τήν έλευθερία τής βουλήσεως. Τό ιδιωτικό δίκαιο άφορούσε κυρίως στήν άμηση αντιπροσώπευση και στόν συναφή μέ αυτήν θεσμό τής πληρεξουσιότητας, καθώς και στήν παραγραφή. Στίς ένοχικές σχέσεις ή κ. Δέσποινα-

Ειρήνη Τσούγκα-Παπαστάθη αφιερώνει ένα αρκετά έκτεταμένο υποκεφάλαιο, πολύ φυσικό, άλλωστε, λόγω της έμπορικης φύσεως της Κομπανίας: έτσι εξετάζονται εδώ θέματα που αφορούν τις συναλλαγές, την εκπλήρωση των χρηματικών παροχών, τους τόκους, τις αποζημιώσεις, τις συμβάσεις, τις υπερημερίες, τις άδικοπραξίες, τους λόγους άποσβέσεως, τόν συμβιβασμό, τόν συμψηφισμό, τις πωλήσεις, τις έταιρείες (συντροφίες), τά δάνεια, τις έγγυήσεις, τις παρακαταθήκες, τις μισθώσεις εργασίας, τόν πτωχευτικό συμβιβασμό.

Τό Ένοχικό Δίκαιο άφορούσε μόνον στά κινητά και υπό τήν έννοια αύτήν ή συγγρ. εξετάζει τόν θεσμό του ένεχύρου και τις ρυθμίσεις κινητού παρά μή κυρίου, θέματα που εξετάζονται εδώ αναλυτικώς. Οί άποφάσεις του Κριτηρίου της Κομπανίας που άφορούσαν τό Οικογενειακό Δίκαιο άναφέρονταν κυρίως στην έπιτροπεία των άνηλικών και λιγότερο στις σχέσεις μεταξύ συζύγων και μεταξύ γονέων και τέκνων. Τό δημόδες και έθιμικό δίκαιο ρύθμιζε μόνον τις περιουσιακές σχέσεις της οικογένειας, ενώ οι μή περιουσιακές εκδικάζονταν από τά ρουμανικά όρθόδοξα εκκλησιαστικά δικαστήρια της Τρανσυλβανίας που έφημιζον τό όρθόδοξο κανονικό δίκαιο. Στο ίδιο υποκεφάλαιο ή συγγρ. παρουσιάζει τά άποτελέσματα των έρευνών της, πάντοτε μέ βάση τις πηγές, όπως και στά προηγούμενα υποκεφάλαια, για άλλα θέματα οικογενειακού δικαίου (π.χ. προίκα, θέση της γυναίκας στην Κομπανία που ήταν σχεδόν ισότιμη μέ εκείνη του άνδρος, πατρική έξουσία, έπιτροπεία και κηδεμονία άνηλικών). Ός προς τό κληρονομικό δίκαιο της Κομπανίας, αυτό άκολουθούσε τό βυζαντινό δίκαιο σε θέματα διαθήκης, έξ έδιαθέτου διαδοχής, εκκαθαρίσεως και διανομής των κληρονομιών, άποδοχής κληρονομίας.

Άκολουθως ή συγγρ. άσχολείται μέ τό Ποινικό και Πειθαρχικό Δίκαιο, όπου θέτει τό έρώτημα αν οι κυρωτικοί κανόνες του δικαίου της Κομπανίας ήταν ποινικοί ή πειθαρχικοί: εξετάζει, ώσαύτως, τις γενικές άρχές του ποινικού δικαίου της Κομπανίας (όπως ήταν ή άρχή του nullum crimen sine (scripta) lege, της μή αναδρομικότητας των θεσπισμάτων, της υπαιτιότητας του όραστη, της μείωσης του καταλόγου), τήν δομή του ποινικού κυρωτικού κανόνα, τά έννομα αγαθά που έννοματώοντο στην προστασία του κράτους της Τρανσυλβανίας και των μελών της Κομπανίας και που άναφέρονταν στην ανθρώπινη ζωή και άκεραιότητα, στην προσωπική έλευθερία, στην γενετήσια ήθικη, στην τιμή, στην ιδιοκτησία και τήν περιουσία, στην συνοχή της συσσωματώσεως. Άσχολείται, έπίσης, ή συγγρ. μέ τους πειθαρχικούς κανόνες που υπέβλεπαν κυρίως στην έσωτερική συνοχή της Κομπανίας, στην έξωτερική ύπόστασή της, στην οικονομική ισοτιμία της: φυσικά υπήρχαν και οι ποινές που έμπριέχονταν στο δίκαιο της Κομπανίας μέ τήν ποινική και τήν πειθαρχική ποινή που επιβάλλονταν από τό κριτήριο και άφορούσαν στις στερητικές ή περιοριστικές της έλευθερίας ποινές, τις χρηματικές, τις σωματικές, τις πνευματικές, (ανάθεμα και άφορισμός) τις ποινές in rem. Στα δύο έπόμενα και τελευταία υποκεφάλαια ή κ. Δέσποινα-Ειρήνη Τσούγκα-Παπαστάθη άσχολείται μέ τήν λειτουργία της ποινής στο δίκαιο της Κομπανίας και τήν έπιμέτρηση, έπιβολή, έκτιση και μετατροπή της ποινής.

Η έργασία κλείνει μέ τά Συμπεράσματα: ή Κομπανία είχε τήν έννοια του έταγμενικού σωματίου, τά μέλη της συνδέονταν μέ τήν ιδιότητα του ξένου (μή τοπικού) έμπόρου, ή διοίκηση διαφαλιζόταν από όργανα μονοπρόσωπα ή συλλογικά που ήταν αίρετά: άνώτατο όργανο ήταν ό προεστός, ενώ τό δίκαιο της Κομπανίας είχε διαμορφωθεί μέ τήν άμεση θέσπιση κανόνων δικαίου (δεσμήματα), τήν έπιλεκτική έφαρμογή κανόνων της Τρανσυλβανίας, καθώς και τήν ανάπτυξη έθιμικών κανόνων, που έφαρμόζονταν άυτοτελώς ή κατά παρέκκλιση του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου

των ραγιαδών της 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στο ιδιωτικό δίκαιο τό Κριτήριο είχε δικαιοπλαστική ιδιότητα με βάση την επιεικεία και τόν ὀρθό λόγο· τό πειθαρχικό δίκαιο τῆς Κομπανίας εἶχε προληπτικό καί σφραγιστικό χαρακτήρα καί ἀπέβλεπε σέ ἀνταπόδοση. Γενικά, γράφει ἡ κ. Δέσποινα-Εἰρήνη Τσοῦρχα-Παπαστάθη, ἡ Κομπανία ἀναδείχθηκε αὐτόνομος, αὐτοτελής καί αὐτοδίκαιος.

Τά *Παραρτήματα* καλύπτουν ἓνα μέγα μέρος τοῦ ἔργου τῆς κ. Δέσποινας-Εἰρήνης Τσοῦρχα-Παπαστάθη πρόκειται γιά διπλωματική ἐκδοση τῶν θεσπισμάτων τῆς Κομπανίας ἀπό τόν 'Ελληνικό Κώδικα 976 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ρουμανικῆς 'Ακαδημίας (παράρτημα Α΄) καί τῶν προνομακῶν διπλωμάτων τῆς Κομπανίας (παράρτημα Β΄), τῶν ὄρκων ἀξιωματούχων τῆς Κομπανίας, ἐφημερίου καί ὄρκου πίστεως μελῶν καί δικαστικῶν ἀποφάσεων (παράρτημα Γ΄). Τό βιβλίο κλείνει μέ περίληψη στήν γαλλική, τήν βιβλιογραφία καί τό εὐρετήριο.

'Η κ. Δέσποινα-Εἰρήνη Τσοῦρχα-Παπαστάθη συνέγραψε ἓνα λαμπρό βιβλίο ἀναφερόμενο στήν ὀργάνωση καί τό δίκαιο μιᾶς μοναδικῆς κατά τήν περίοδο αὐτή (170-180 αἰ.) ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς Κομπανίας ἡ καλύτερα ἐπαγγελματικῶν σωματείου (συστήματος, συντεχνίας).

Στηριγμένη σέ ἀρχαῖο ὕλικό, τό ὕλικό δηλ. τοῦ ἀρχείου τῆς διοικήσεως τῆς Κομπανίας, ἀνέλυσε τήν ὀργάνωση καί τό δίκαιο τῆς γιά πρώτη φορά, στήν ἑλληνική βιβλιογραφία. 'Η ἐργασία τῆς ἦταν ἐπιμοχθη δεδομένων τῶν πολλῶν κωδίκων καί λυτῶν ἐγγράφων μέ πολλές δυσκολίες στήν ἀνάγνωση. 'Η ἄρτια γνώση ὅμως τῆς ἐποχῆς ἀπό τήν συγγρ. τοῦ χώρου καί τῶν συναφῶν προβλημάτων ἱστορίας τοῦ δικαίου, τῆς ἔδωσαν τήν δυνατότητα νά συγγράφει αὐτό τό λαμπρό βιβλίο.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Νικ. Α. Λούστα, Δημοδιδασκάλου, 'Η ἱστορία τοῦ Νυμφαίου Νέβεσκας-Φλωρίνης, Θεσσαλονίκη ²1994, σσ. 366+53 πίν.

'Ο ὑπότιτλος τοῦ βιβλίου, τό ὅποιο ἐμφανίσθηκε τό πρῶτον τό ἔτος 1988, *Συμβολή τῶν Νυμφαιωτῶν στήν ἐθνική, ἱστορική, οἰκονομική, πολιτιστική καί παραδοσιακή ζωή του* δηλώνει σέ γενικές γραμμές τό περιεχόμενο τῆς μελέτης τοῦ ἐκλεκτοῦ Μακεδόνα ἐκπαιδευτικοῦ.

Τό πρῶτο κεφάλαιο ἀρχίζει μέ τήν *Εἰσαγωγή*, ὅπου, μεταξύ τῶν ἄλλων, ὁ μῦθος μέ τίς παραλλαγές του, γιά τήν ἴδρυση τοῦ χωριοῦ μέ πρῶτους οἰκιστές ἓνα ζευγάρι ἐρωτευμένων παιδιῶν, ἡ ἀναζήτηση τῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματος *Νιβεάστα*, ἡ ἐποικίση του ἀπό πρόσφυγες τῆς Νικολίτσας γύρω στά μέσα τοῦ 17ου αἰ., ἡ ὁμαδική φυγή ὀρισμένων οἰκογενειῶν πρὸς τήν Τζουμαγιά κ.ἄ. 'Ασχολεῖται, ἐπίσης, ὁ συγγρ. μέ τήν καταγωγή τῶν Βλάχων, τήν βλαχική διάλεκτο, τήν προσηωνμία Βλάχος, τήν προσφορά τῶν Βλάχων στούς ἐθνικούς ἀγῶνες, τήν ἀδιάσπαστη ἐνότητά τους μέ τόν ὑπόλοιπο 'Ελληνισμό. Καί ὅταν αὐτά γράφονται ἀπό ἓνα Νεβεσκιώτη Μακεδόνα ἔχουν τήν σημασία τους. Στήν συνέχεια ὁ συγγρ. γράφει γιά τήν ζωή καί τήν προκοπή τῶν παλαιῶν συγχωριανῶν του, τά ἐπαγγέλματά τους, τοὺς ξενιτεμούς τους, τίς δυσκολίες τους στά ξένα, ἀλλά καί αὐτές τῶν δικῶν τους στό χωριό, τίς κοινωνικές συνήθειες, τίς τάξεις, τήν μέριμνα· καί ὅλα αὐτά νά φαντάζουν σήμερα σάν ὄνειρο μέσ' ἀπό τίς ξεθωριασμένες φωτογραφίες, τά ἀρχοντικά, τά καλντερίμια, τά κοινοτικά